

ПЛАНУВАЛЬНА СТРУКТУРА І СИСТЕМА ОЗЕЛЕНЕННЯ
М. КАГАРЛИК КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О. В. ЗІБЦЕВА, кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

Т. С. СІЛЕНКО, студентка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: stplut@yandex.ua

Анотація. У малих містах, як правило, бракує даних інвентаризації зелених насаджень, чітко простежуються проблеми озеленення. Мета дослідження – аналіз якісного складу земельного фонду і системи озеленення міста Кагарлик Київської області для формування у подальшому оптимальної моделі озеленення малого міста. Кагарлик – мале місто, яке належить до аграрно-індустріальних центрів. Переважають сільськогосподарські землі (81,2 %), забудованих – лише 9 %. Для Кагарлика, як і для інших малих міст, характерна занижена питома вага природних територій і надзвичайно завищена частка сільськогосподарських, що потребує збалансування.

У м. Кагарлик 100,8 га зелених насаджень загального користування, в тому числі парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва державного значення «Кагарлицький» площею 29,5 га. На території парку – 74 види дерев і чагарників. Переважають *Fraxinus exelsior* Taub., *Aesculus hippocastanum* L., *Quercus robur* L., *Pinus sylvestris* L., *Carpinus betulus* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Corylus avellana* (L.) H.KARST., *Berberis thunbergii* L., *Viburnum opulus* L. Поширені *Larix sibirica* Ledeb., *Pinus strobus* L., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, *Sophora japonica* L.

Забезпеченість зеленими насадженнями загального користування становить 73,0 м² на 1 людину, що значно перевищує стандартну норму озеленення і відповідає міжнародним вимогам. Місто не потребує додаткового створення зелених насаджень загального користування. Водночас, має бути підвищений рівень озеленення промислових територій і земель транспорту, тобто потрібно створювати насадження обмеженого користування і спеціального призначення, чітких даних про які наразі немає.

Ключові слова: мале місто, земельний фонд, зелені насадження.

Актуальність. Для сучасних міст є актуальним влаштування впорядкованої, стійкої і рівномірної системи озеленення – одного з основних засобів покращання урбанізованого середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми сталого розвитку малих міст входять у коло найважливіших питань, обговорюваних в останні десятиліття світовим та європейським співтовариством [2]. Система зелених насаджень міст визначається фізико-географічними умовами їх розміщення та соціально-економічними факторами. Важливими є виробничий профіль та історична специфіка розвитку регіону. Перспективне планування міста передбачає проведення інвентаризації зелених насаджень та їх системне обстеження, комплексний аналіз стану об'єктів озеленення [1; 4]. Нині часто не дотримується встановлений чинними нормами проектування зелених насаджень рівень озеленення міської території [1; 3]. У малих містах часто бракує даних інвентаризації зелених насаджень, чітко простежуються проблеми озеленення [3; 4].

Мета дослідження – аналіз якісного складу земельного фонду і системи озеленення міста Кагарлик Київської області з метою формування у подальшому оптимальної моделі озеленення малого міста.

Матеріали і методи дослідження. Аналіз розподілу міських земель проводили за даними землевпорядної форми № 6-зем. Було зроблено зіставлення фактичних і нормативних (рекомендованих згідно з екологічно збалансованими вимогами ФАО ООН) співвідношень сільськогосподарських, природних і забудованих територій міст [6], де зелені насадження загального користування ми віднесли до природних територій. Використано аналітико-порівняльні, дендрологічні методи і методи маршрутних обстежень.

Результати дослідження та їх обговорення. Кагарлик – мале місто з населенням 13,8 тис. осіб площею 2130,7 га у південно-східній частині Київської області, на території Кагарлицько-Гребенківського фізико-географічного району лісостепової області Київського плато, у смузі чорноземів. Клімат території атлантико-континентальний. У геоморфологічному відношенні район приурочений до Придніпровської терасової рівнини і розташований у межах плоского рівнинного плато, слабо розчленованого долинами р. Росава та її приток. На міській території ріки

зарегульовані ставками і є основною складовою екологічного каркасу міста. У межах міста сформувалися ґрунти, сприятливі для росту зональних деревних і чагарникових насаджень. Навкруги міста переважають агроценози на місці дубових лісів.

За метеорологічними умовами місто є територією з підвищеним природним потенціалом забруднення атмосферного повітря та характеризується несприятливими умовами розсіювання промислових викидів в атмосферу. Екологічна ситуація оцінюється як помірно сприятлива [5].

Місто Кагарлик належить до аграрно-індустріальних центрів. Місцева економіка орієнтована переважно на переробку сільськогосподарської та місцевої сировини. Серед провідних промислових підприємств міста – ЗАТ Кондитерська фабрика «Лагода», ЗАТ «Кагма», ПАТ «Кагарлицький цукровий завод», ЗАТ «Росава», ТОВ «ЕМА-цемент», ЗАТ «Комплекс Агромарс» тощо.

На відміну від інших досліджуваних нами міст [3], на території Кагарлика переважають сільськогосподарські землі (81,2 %), забудованих – лише 9 %, що свідчить про перевищення екологічно допустимого рівня сільськогосподарського освоєння земель (рис. 1, 2).

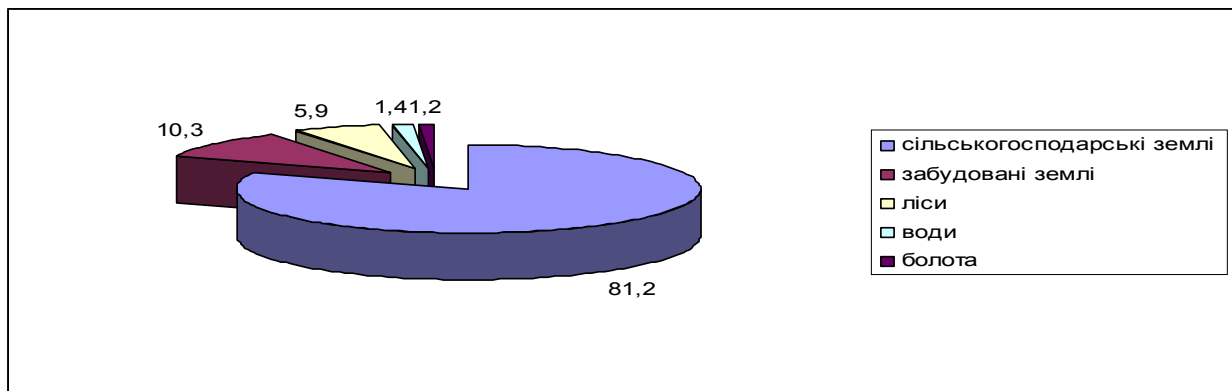

Рис. 1. Структура земельного фонду м. Кагарлик, %

У таблиці наведено рекомендоване ФАО ООН і фактичне співвідношення сільськогосподарських, природних і забудованих земель загалом по Київській області і м. Кагарлик. Встановлено, що відповідно до рекомендованих співвідношень, незабудовані території мали б займати на третину більшу площу, насамперед за рахунок природних територій. За результатами наших

досліджень виявлено, що місто є компактним, має радіальну планувальну структуру, в якій виділено сельбищну зону, виробничо-комунальну, зовнішнього транспорту і ландшафтно-рекреаційну.

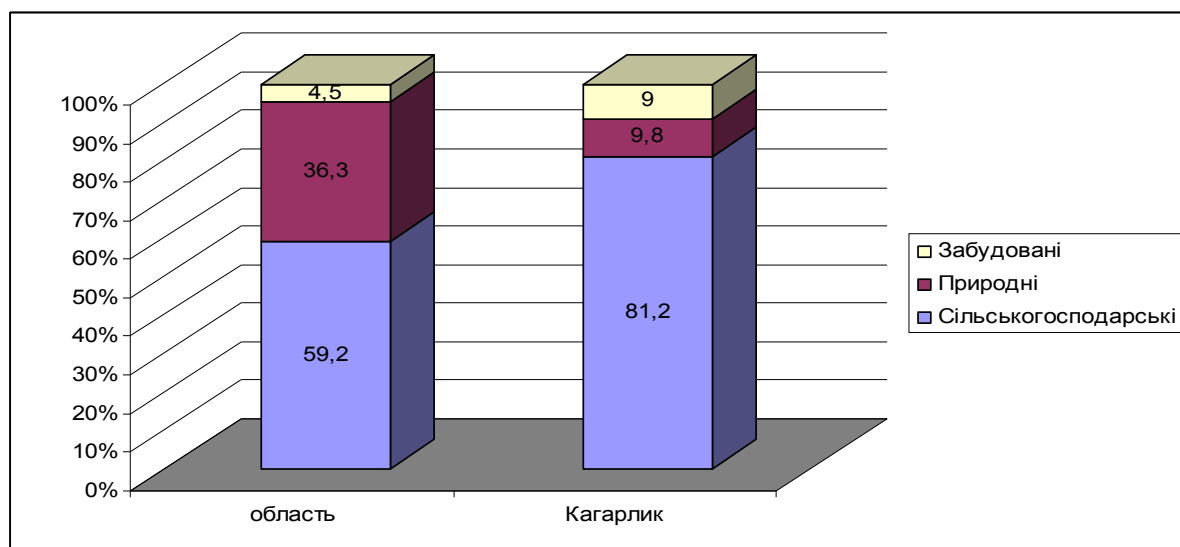

Рис. 2. Порівняльний розподіл територій Київської області та м. Кагарлик за категоріями земель

Фактичні і рекомендовані значення екологічних індикаторів територій

Призначення територій	Співвідношення територій		
	Київська область	Кагарлик	рекомендоване
Сільсько-господарські	13	9	5
Природні	8	1	10
Забудовані	1	1	1

Сельбищна зона м. Кагарлик є найбільшою за площею. Житлову забудову представлено кварталами садибної, малоповерхової забудови та забудови середньої поверховості. Території виробничих, складських та комунальних підприємств зосереджені переважно в західній частині міста, вздовж залізної дороги та в центрі.

Основними проблемами планувальної структури є розчленованість міста під'їзними коліями, водними поверхнями, складним рельєфом та заболоченими територіями; наявність підприємств, що потребують великих санітарно-захисних зон і які взагалі неприпустимо розміщувати у сельбищній зоні, а

також значної площі кладовищ без дотримання відповідних санітарних розривів. Перетин міста під'їзною колією в напрямку захід – центр зумовило вклинення промислової зони в сельбищну частину міста і визначило черезсмужне зонування, що є суттєвим недоліком наявної планувальної структури.

У м. Кагарлик 100,8 га зелених насаджень загального користування, у тому числі парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва державного значення «Кагарлицький» площею 29,5 га.

На території парку налічують 74 види дерев і чагарників. Переважають *Fraxinus excelsior* Taub., *Aesculus hippocastanum* L., *Quercus robur* L., *Pinus sylvestris* L., *Carpinus betulus* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Corylus avellana* (L.) H.KARST., *Berberis thunbergii* L., *Viburnum opulus* L. Поширені *Larix sibirica* Ledeb., *Pinus strobus* L., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, *Sophora japonica* L.

Біля адміністративних будівель міста розташовані посадки *Picea pungens* Engelm., *P. abies* L., *Thuja occidentalis* L., *Juniperus virginiana* L., *Taxus baccata* L. У вуличних насадженнях – *Acer platanoides* L., мішані живоплоти з *Carpinus betulus*, *A. negundo* L., *A. campestre* L.

Забезпеченість зеленими насадженнями загального користування становить 73,0 м² на 1 мешканця, що значно перевищує стандартну норму озеленення і відповідає міжнародним нормам. Місто не потребує додаткового створення зелених насаджень загального користування. Водночас, має бути підвищено рівень озеленення промислових територій і земель транспорту, тобто потрібно створювати насадження обмеженого користування (на територіях промислових підприємств) і спеціального призначення (вуличні насадження, санітарно-захисні смуги), чітких даних про які наразі немає.

Згідно з рішеннями генерального плану у місті передбачено благоустрій прибережних територій, скверів, влаштування набережних, зон відпочинку біля водних об'єктів, пляжів, а також створення ландшафтного парку зі спортивною зоною вздовж водойм.

Висновки і перспективи. Проведений аналіз підтверджує отримані нами раніше дані про те, що сучасний стан використання земельних ресурсів малих міст не відповідає вимогам раціонального природокористування. Для Кагарлика, як і для інших малих міст, характерна занижена питома вага природних територій і, на відміну від інших міст, що їх ми раніше досліджували, – надзвичайно завищена частка сільськогосподарських територій, що потребує збалансування. Забезпеченість зеленими насадженнями відповідає міжнародним вимогам. Потребують вивчення насадження обмеженого користування і спеціального призначення, для чого, насамперед, має бути проведено інвентаризацію насаджень міста.

Список використаних джерел

1. Герасимчук З. В. Перспективи озеленення у контексті збалансованого розвитку території України / З. В. Герасимчук // Коммунальное хозяйство городов. – 2009. – № 86. – С. 440–444.
2. Білоконь Ю. Містобудівні проблеми сталого розвитку малих міст України [Електронний ресурс] / Ю. Білоконь. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/dprmu/2008_15/1_Bilokon.pdf.
3. Зібцева О. В. Рівень озеленення ряду малих міст Київщини як індикатор сталого розвитку / О. В. Зібцева // Проблеми розвитку міського середовища. – 2015. – Вип. 2 (14). – С. 147–154.
4. Зибцева О. В. Озеленение малых городов Киевщины [Електронний ресурс] / О. В. Зибцева. – Режим доступу: http://www.pabgi.ru/publications/educationalprograms/conferensing_20130815-17.html.
5. Комплексний атлас Київської області / О. В. Онищак, О. Ю. Король, О. В. Радченко та ін. – К. : ДНВП «Картографія», 2009. – 80 с.
6. Поволоцкая І. В. Рівень озеленення міста Донецька як екологічний показник сталого розвитку [Електронний ресурс] / І. В. Поволоцкая. – Режим доступу : <http://www.masters.donntu.edu.ua>.

References

1. Gerasymchuk, Z. V. (2009). Perspektivi ozelenennya u konteksty zbalansovanogo rozvitku teritorii Ukraini [Planting prospects in the context of sustainable development in Ukraine]. Komunalne hozyaystvo gorodov, 86, 440–444.
2. Bilokon', Yu. (2008). Mistobudivni problemy stalogo rozvitku malih mist Ukrayini [Urban issues of sustainable development of small towns of Ukraine]. Available at http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/dprmu/2008_15/1_Bilokon.pdf.
3. Zibtseva, O. V. (2015). Riven ozelenennya ryadu malih mist Kiyivshchiny yak indikator stalogo rozvitku [The level of planting a number of small towns of Kyiv

region as an indicator of sustainable development]. Problemi rozvitku mis'kogo seredovishcha, 2 (14), 147–154.

4. Zibtseva, O. V. (2013). Ozeleneniye malih gorodov Kiyevshchiny [Greening of small towns of Kiev region]. Available at http://www.pabgi.ru/publications/educational_programs/conferensing_20130815-17.html.

5. Onishchak, O. V., Korol, O. Yu., Radchenko, O. V. (2009). Kompleksniy atlas Kyivskoyi oblasti [Complex Atlas of Kyiv region], Kyiv, 80.

6. Povolotskaya, I. V. (2010). Riven ozelenennya mista Donetska yak ekologichniy pokaznik stalogo rozvitku [Level of Donetsk planting as an ecological indicator of sustainable development]. Available at <http://www.masters.donntu.edu.ua>.

ПЛАНІРОВОЧНА СТРУКТУРА І СИСТЕМА ОЗЕЛЕНЕННЯ Г. КАГАРЛЫК КИЄВСЬКОЇ ОБЛ.

О. В. Зибцева, Т. С. Силенко

Аннотация. Для малых городов характерно отсутствие данных инвентаризации зеленых насаждений, четко прослеживаются проблемы озеленения. Цель исследования – анализ качественного состава земельного фонда и системы озеленения города Кагарлык Киевской области для формирования в дальнейшем оптимальной модели озеленения малого города. Кагарлык – малый город, относящийся к аграрно-индустриальным центрам. Преобладают сельскохозяйственные земли (81,2 %), застроенных – только 9 %. Для Кагарлыка, как и для других малых городов, характерен заниженный удельный вес природных территорий и чрезвычайно завышена доля сельскохозяйственных, что требует сбалансирования.

В г. Кагарлык 100,8 га зеленых насаждений общего пользования, в том числе парк-памятник садово-паркового искусства государственного значения «Кагарлыцкий» площадью 29,5 га. На территории парка насчитывается 74 вида деревьев и кустарников. Преобладают *Fraxinus exelsior* Taub., *Aesculus hippocastanum* L., *Quercus robur* L., *Pinus sylvestris* L., *Carpinus betulus* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Corylus avellana* (L.) H.KARST., *Berberis thunbergii* L., *Viburnum opulus* L. Распространены *Larix sibirica* Ledeb., *Pinus strobus* L., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, *Sophora japonica* L.

Обеспеченность зелеными насаждениями общего пользования составляет 73,0 м² на 1 человека, что значительно превышает стандартную норму озеленения и соответствует международным требованиям. Город не нуждается в дополнительном создании зеленых насаждений общего пользования. В то же время, должен быть повышен уровень озеленения промышленных территорий и земель транспорта, т.е. следует создавать насаждения ограниченного пользования и специального назначения, конкретные данные о которых отсутствуют.

Ключевые слова: малый город, земельный фонд, зеленые насаждения.

PLANNING STRUCTURE AND GREEN SPACES SYSTEM OF KAHARLYK T. OF KYIV REGION

O. Zibtseva, T. Silenko

Abstract. *For small towns is characterized by lack of inventory data about greenery, gardening problems can be seen. The aim – to analyze the quality of the land fund and green spaces system of Kagarlyk town of Kyiv region for forming of optimal model of small town greenery. Kagarlyk is a small town belonging to agro-industrial centers. Is prevailing agricultural land (81.2%), built - only 9%. For Kagarlyk, like other small towns, is typical understated proportion of natural areas and extremely overpriced share of agricultural areas, which need of balancing.*

There are 100.8 hectares of green space for general use, including garden monument of landscape art of national importance "Kagarlyksky" by area of 29.5 hectares in Kagarlyk town. There are 74 species of trees and shrubs at the park territory. Fraxinus exelsior Taub., Aesculus hippocastanum L., Quercus robur L., Pinus sylvestris L., Carpinus betulus L., Acer pseudoplatanus L., Corylus avellana (L.) H.KARST., Berberis thunbergii L., Viburnum opulus L. are dominate. Larix sibirica Ledeb., Pinus strobus L., Pseudotsuga menziesii (Mirb.) Franco, Sophora japonica L. are common.

The availability by public green areas is 73.0 m² for 1 person, which significantly higher than the standard rate of planting and complies to international requirements. The town does not need of additional creation of green spaces of public use. However, should be increased the level of planting of industrial areas and lands of transport. It is necessary to create green spaces of limited use and of special purpose, particulars of which are not available.

Keywords: *small town, land fund, green spaces.*